

Yhteistyön mahdollisuudet ja rajat

Yksityisyydensuojan ja vatiolovelvollisuuden
näkökulmasta

Lauri Pakka, varatuomari
Lakitoimisto Lakivakka
Viljelijöiden koulutusta ja konsultointia

I. Luennon tavoite

1. Rohkaista välittämään

- ▶ Välittäminen =
- ▶ – pitää huolta
- ▶ – ottaa huomioon, antaa jonkin vaikuttaa emotionaalisesti
- ▶ – *viitsiä, vaivautua tekemään jotakin*
- ▶

2. Yleistä puuttumisesta

- ▶ 2.1.. TYÖNANTAJAN TULEE PUUTTUA TYÖNTEKIJÄN UUPUMUKSEEN
- ▶ Työturvallisuuslaki 25 §
- ▶ Työn kuormitustekijöiden välttäminen ja vähentäminen
- ▶ Jos työntekijän todetaan työssään kuormittuvan hänen terveyttään vaarantavalla tavalla, työnantajan on asiasta tiedon saatuaan käytettävissään olevin keinoin ryhdyttävä toimiin kuormitustekijöiden selvittämiseksi sekä vaaran välttämiseksi tai vähentämiseksi.
- ▶ Työpaikoille on laadittava puuttumismenettelyt. Esimiehen tulee puuttua asioihin. Puuttuminen toteutetaan yhdessä työterveyshuollon kanssa.
- ▶ Tällaisia tilanteita ovat:
 - ▶ – uupumus
 - ▶ – päihteiden väärinkäyttö
 - ▶ – työn kuormittavuus

2.2.Viljelijä on yksin

- ▶ Kenelläkään ulkopuolisella ei ole velvollisuutta puuttua viljelijän väsymykseen, alkoholiongelmaan, osaamattomuuteen, työn kuormittavuuteen.

II. Yksityisyys ja salassapitovelvollisuus, mitä ovat ?

- ▶ Yksilön oikeus pitää itseään koskevat asiat omana tietonaan.
- ▶ Kun luottamuksellisten tietojen vaihto on tehty mahdolliseksi, ne pidetään asiattomien ulkopuolella(= salassapitovelvollisuus)

Mitä se on yksityisyys on käytännössä ?

- Aatteet, uskomukset
 - Vammat ja sairaudet
 - Talousasiat
 - Perheen asiat
 - Tapa kuluttaa aikaansa
 - Elinkeinon harjoittaminen
 - Kotirauha
-

YK:n ihmisoikeuksien julistus ja Suomen perustuslaki/ yksityisyyden suojan perusta

- ▶ Ihmisoikeuksien julistus:
- ▶ Jokaisella on oikeus **sananvapauteen**
- ▶ Rajoitus: Sananvapautta rajoitetaan, jos on tarpeen muiden henkilöiden maineen ja oikeuksien turvaamiseksi
- ▶ Perustuslaki 12 §
- ▶ Sananvapaus = oikeus ilmaista, vastaanottaa ja julkistaa tietoja kenenkään ennalta niitä tarkastamatta
- ▶ Perustuslaki 10 §
- ▶ Jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu

Yksityisyyteen voidaan puuttua vain lain suomin valtuuksin

- ▶ Tällaisia oikeuksia on annettu
 - – poliiseille
 - – valvontaeläinlääkäreille (oikeus tarkastaa eläimet, oikeus päästä eläinsuojaan)
 - – Eu-tarkastajille (oikeus päästä tuotantorakennukseen, oikeus päästä pelloille, oikeus tutkia paperit)

Yksityisyyttä voidaan rajoittaa

- ▶ – lailla, kunhan se ei ole ristiriidassa perustuslain kanssa
 - ▶ – elinkeinotoimissa on paljon rajoitteita
 - ▶ – eläintenpito
 - ▶ – torjunta-aineiden käyttö
 - ▶ – metsänhoito
 - ▶ – ympäristökysymykset
-

IV. Välittämällä ei loukkaa kunniaa, eikä levitä tietoja yksityisyydestä

- ▶ 1. KUNNIAN LOUKKAUS
- ▶ Toisen kunniaa ei saa loukata.
- ▶ Jokaisella on oikeus arvontoon ja työn kautta saatuun arvostukseen.
- ▶ *Joka esittää toisesta **valheellisen** tiedon tai vihjauksen siitä ja teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa ja kärsimystä loukatulle ja häneen kohdistuvaa halveksuntaa tai*
- ▶ *muuten halventaa toista*

▶ 2. YKSITYISELÄMÄÄ KOSKEVAN TIEDON LEVITTÄMINEN
(= **tapahtunut tosiasia**) levittäminen (RL 24:8)

Joka oikeudettomasti:

- ▶ – joukkotiedotusvälineitä käyttämällä tai
 - ▶ – muuten toimittamalla lukuisten ihmisten saataville
- Esittää toiselle yksityiselämästä tiedon, vihjauksen tai kuvan siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle tai häneen kohdistuvaa halveksuntaa.

Johtopäätös:

Facebookissa ei saa kertoa

Ammatillisesti voi puhua, kantaa huolta

Salassapitovelvollisuus rajoittaa

3. HEITTEILLEPANO (RL 21:14)

3.1. Yleistä puuttumisvelvollisuutta ei ole

- ▶ Avuttomaan tilaan joutuneesta huolehtiminen.
- ▶ Joka saattaa toisen tahallaan avuttomaan tilaan tai jättää sellaiseen tilaan henkilön
 - ▶ – josta on velvollinen huolehtimaan ja
 - ▶ – siten aiheuttaa vaaran toisen hengelle tai terveydelle.
- ▶ – avuttomaan tilaan jättäminen **edellyttää huolehtimisvelvollisuutta** kuten
 - ▶ vanhempi-lapsi
- ▶ Johtopäätös: Tilalla kävijällä ei ole yleistä velvollisuutta ottaa puheeksi tai ilmoittaa sosiaalihuoltoviranomaiselle toisen uupumusta

3.2.Virkamiehen velvollisuus ja tavallisen kansalaisen oikeus puuttua

- ▶ Jos terveydenhuollon ammattihenkilö, sosiaalikirjaaja tai sosiaalitoimen, opetustoimen, liikuntatoimen, lasten päivähoidon, pelastuslaitoksen, Hätäkeskuslaitoksen, Tullin, poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen, **työ- ja elinkeinoviranomaisen**, Kansaneläkelaitoksen tai ulosottoviranomaisen palveluksessa oleva on
 - ▶ – **tehtävässään saanut tietää henkilöstä**,
 - ▶ – jonka **sosiaalihuollon tarve on ilmeinen**,
 - ▶ – hänen on **ohjattava** henkilö hakemaan sosiaalipalveluja
 - ▶ – henkilön antaessa suostumuksensa **otettava yhteyttä kunnallisesta** sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, jotta tuen tarve arvioitaisiin. (sosiaalihuoltolaki 34 §)
- ▶ Jos suostumusta ei voida saada ja henkilö on **ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, tai lapsen etu** sitä välttämättä vaatii, 1 momentissa tarkoitettujen henkilöiden on **TEHTÄVÄ** ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta salassapitosäännösten estämättä viipymättä.
- ▶ Myös **muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö** VOI tehdä ilmoituksen häntä koskevien salassapitosäännösten estämättä.

- ▶ Säädöksen tulkintaa:
 - ▶ Tilalla toimijalla on velvollisuus katsoa ympärilleen ja toimia
 - ▶ Vaikka laissa ei suoraan mainita eläinsuojelutarkastajaa, velvollisuus koskee tehtävän luonteen vuoksi myös häntä.
-

3.3. Tietyillä henkilöillä on ilmoitusvelvollisuus ja kaikilla oikeus ilmoittaa, kun kyseessä on lapsen hätä (lastensuojelulaki 25 §)

- ▶ Kun tietyt laissa määritellyt henkilöt ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä:
- ▶ Näitä henkilöitä ovat mm. opetustoimi, nuorisotoimi, srk, poliisi. .
- ▶ **Myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä tällaisen ilmoituksen häntä mahdollisesti koskevien salassapitosäännösten estämättä (sosiaalihuoltolaki 34 §)**

► 4. KOTIRAUHAN RIKKOMINEN

Joka oikeudettomasti

1) tunkeutuu taikka menee salaa tai toista harhauttaen kotirauhan suojaamaan paikkaan taikka kätkeytyy tai jää sellaiseen paikkaan tai

2) rikkoo toisen kotirauhaa metelöimällä, heittämällä esineitä tai muulla vastaavalla tavalla,

on tuomittava kotirauhan rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Myös törkeä tekemuoto.

Huom: Tuotantorakennukset kuuluvat julkisrauhan piiriin.

▶ 5. VÄÄRÄ ILMIANTO

- ▶ Joka antaa viranomaiselle **väärän** tiedon ja siten aiheuttaa **vaaran**, että toinen joutuu syytteeseen.
- ▶ Johtopäätös:
- ▶ Ilmeisen selvästä rikkeestä voi tehdä tutkintapyynnön

V.Salassapito – ja vaitiolovelvollisuus

- ▶ HALLINTO ON JULKISTA (laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta)
- ▶ Hallinto ja oikeudenkäyttö ovat julkisia
 - – tavoitteena toiminnan läpinäkyvyys ja luotettavuus
 - – viranomaiselle toimitetut asiakirjat ovat julkisia
 - – viranomaisten antamat päätökset ovat julkisia
 - – asioiden käsittely on osin julkista

Osa toimista ja asiakirjoista on säädetty pidettäväksi salaisina

Asiakirjat, jotka ilmaisevat:

- ▶ – liike – ja ammattisalaisuuden
- ▶ – henkilön vuositulot tai kokonaisvarallisuuden
- ▶ – henkilön terveydentilan
- ▶ – tietoja yksityisyydestä, kuten tietoja henkilön poliittisesta vakaumuksesta, tietoja henkilön yksityiselämän piirissä esittämistä mielipiteistä, tietoja henkilön elintavoista, osallistumisesta yhdistystoimintaan tai vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä tai muista niihin verrattavista henkilökohtaisista oloista;
- ▶ – ilmoitukset poliisille ja valvontaviranomaiselle (kunnes asia käitelty)

Virkamiesten (eläinlääkärit, tarkastajat, lomittajat) salassapitovelvollisuus

- ▶ 1, VIRKAMIEHET, (eläinlääkärit, tarkastajat, lomittajat)
- ▶ Viranomaisen palveluksessa oleva samoin kuin luottamustehtävää hoitava ei saa paljastaa *asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutenkaan viranomaisessa toimiessaan tietoonsa saamaa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus.* Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa senkään jälkeen, kun toiminta viranomaisessa tai tehtävän hoitaminen viranomaisen lukuun on päättynyt

Edellisen tulkintaa

- ▶ Julkisuuslailla on tavoiteltu hallinnon läpinäkyvyyttä -> salassapitoa on kavennettu
- ▶ Jos asiakirja on lailla säädetty salaiseksi, sen sisältämää tietoa ei saa paljastaa
- ▶ Jos tieto asiakirjaan merkittynä olisi salainen, sitä ei saa paljastaa. (= virkamiehen ei saa paljastaa esim. terveystietoja muuten julkisen asian yhteydessä)
- ▶ HUOM: Terveystietojenhuoltohenkilöstöllä, asianajajilla ja papeilla on tiukemmat salassapitosäännökset.

2. Salassapito toimeksianto – ja sopimussuhteessa

- ▶ Kyseessä sopimussuhde, joka perustuu luottamukseen, lojaliteettiperiaate
 - ▶ Sopimuksessa olisi hyvä mainita salassapidosta ja vaitiolovelvollisuudesta.
 - ▶ Mikäli paljastetaan sopimuksen piiriin kuuluvia seikkoja, kyseessä sopimusrikkomus.
-

3. Hyvä virkamies hallintolain mukaan

- - osaa asian, johon hänellä on toimivalta
- ▶ – soveltaa lakia samalla tavoin samanlaisissa tapauksissa
- ▶ – käyttää toimivaltaansa vain lain tarkoittamaan tarkoitukseen
- ▶ • perustaa päätökset lakiin ja asetuksiin, laillisuusperiaate
- ▶ – hänen tekemänsä toimet ovat oikeassa suhteessa tavoiteluun päämäärään, suhteellisuusperiaate
- ▶ – antaa neuvoja, opastaa
- ▶ – käyttää asiallista ja selkeää kieltä
- ▶ – palvelee
- ▶ – edistää viranomaisten välistä yhteistyötä

Parempi virkamies/tilalla kävijä

- ▶ –
- ▶ Asiakaslähtöisyys on kaikkien viranomaisten arvo.
- ▶ Mitä se on ?
- ▶ . Toimii vuorovaikutteisesti viljelijän kanssa
- ▶ . Havainnoida, kuulla ja ymmärtää viljelijää
- ▶ – Opastaa viljelijää ongelmassa
- ▶ – Johdattaa etsimään tarvittaessa apua
- ▶ –

Huomaa erityisesti !

- ▶ Toimit kotirauhan alueella.
 - ▶ Terveystilaa koskevat asiat ovat erityisen salassapitovelvollisuuden piirissä.
 - ▶ Luottamuksen säilyttäminen on ensisijaisen tärkeää.
-

Uskaltaa puuttua Ensisijainen tapa puheeksi ottaminen/asiakkaan suostumus

- ▶ **PIDÄ YLLÄ LUOTTAMUSTA**
- ▶ Uskaltaa, kun:
 - ▶ – katsoo ja luottaa näkemäänsä
 - ▶ – ottaa puheeksi viljelijän kanssa, välittää hyvän tahdon
 - ▶ – välittää asianomaisen suostumuksella tarvittaessa tiedon, jolla on oikeus viedä asiaa eteenpäin
 - ▶ – kertoo ratkaisukeskeisestä toimintatavasta (menettelyt valmiina)

Toissijainen tapa Ilmoittaminen sosiaaliviranomaiselle

- ▶ – Vaali luottamusta
- ▶ – Puhu mahdollisuuksien mukaan ensin viljelijän kanssa
- ▶ – Harkitse, onko ilmoittamiselle sosiaalihuoltolain tai lastensuojelulain mukaiset perusteet
- ▶ – ilmoita sosiaaliviranomaiselle, ilmaise havaintosi ja huolesi, älä leimaa

Yhteistyön mahdollisuudet/hyödyt

- ▶ – Viljelijä voimaantuu, aikaa arvioida yritystoimitaa
- ▶ Ely, maatalouden kannattavuus paranee, ei tukien takaisinperintöjä
- ▶ – Avi, eläinten hyvinvointi paranee rakentavasti
- ▶ . Mela, ennenaikaiset eläköitymiset vähenevät
- ▶ – ProAgria, pitkäjänteinen neuvonta tuottaa tulosta
- ▶ – Työterveyshuolto, varhainen puuttuminen tuottaa parhaan tuloksen
- ▶ – Lomitus, lomittajalle mielekäs työympäristö
- ▶ – MTK, maatalouden maine paranee
- ▶ – Pankit, asiakas maksaa lainansa
- Meijerit; saavat hyvälaatuista maitoa
- Teurastamot; saavat laadukasta lihaa

- ▶ 1. Ensitapaamisella luodaan yhteistyön = luottamuksen perusta
- ▶ – ensimmäisellä tarkastuskäynnillä luodaan luottamuksen perusta
- ▶ – tarkastaja ja viljelijä eivät lähtökohtaisesti samalla puolella
- ▶ – tarkastaja osaa eri asioita kuin viljelijä, tarkastajalla on usein eri tausta kuin viljelijällä
- ▶ – tosiasiaissa hyvässä kunnossa olevat asiat palvelevat molempia osapuolia
- ▶ – perustaltaan on kyse yhteisestä hyvästä
- ▶ – tarkastaja voi pyrkiä luomaan tuon tunteen
- ▶

- ▶ 2. Ensisijaisesti pyydetään suostumus, että asiasta saa ilmoittaa hankehenkilölle
- ▶ – hankehenkilö ottaa yhteyttä ja kartoittaa tuen muodot
- ▶ – mikäli toimenpiteisiin tarvitaan ulkopuolista apua, myös sen käyttämiseen hankitaan viljelijän suostumus

3. Viranomaisten välisen yhteistyön perusta on viljelijän sitoutuminen ja viljelijän itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Joten viljelijän suostumus on ensisijainen edellytys.

- ▶ – mikäli kyseessä on eläinsuojeluasia. Niissä Ely ja Avi tekevät yhteistyötä.
- ▶ – jos ja kun kyseessä on eläinsuojelulain mukainen kiireellinen toimenpide, siinä yhteydessä voidaan käyttää myös neuvontapalvelun apua tarvittaessa viljelijän suostumuksetta.